

До спеціалізованої вченої ради

ДФ 70.895.080 у Хмельницькому університеті

управління та права імені Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки юридичних наук, доцентки

СЕРДЕЧНОЇ ІРИНИ ЛЕОНІДІВНИ на дисертацію

ВАГІНОЇ ІРИНИ ДМИТРІВНИ на тему:

**«Договірне регулювання сімейних відносин між
матір'ю, батьком і дітьми», поданої на здобуття
освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі
знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження «Договірне регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми» зумовлена об'єктивною потребою розвитку договірних засад у сфері батьківських правовідносин, у межах яких поєднуються приватні інтереси батьків та пріоритет охорони прав і законних інтересів дитини. У сучасних умовах договірні форми врегулювання дедалі активніше застосовуються для визначення способів участі матері й батька у вихованні дитини, виконання обов'язку щодо її утримання, встановлення місця проживання дитини та порядку здійснення особистого спілкування з нею. Водночас чинне сімейне законодавство України лише частково врегулює відповідні договірні конструкції, не формуючи цілісного підходу до їх системи, правової природи, змістовних меж та особливостей реалізації. За таких умов комплексне наукове дослідження договірної регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми є необхідним як для розвитку доктрини сімейного права, так і для вдосконалення механізму правового забезпечення найкращих інтересів дитини.

Особливої наукової та практичної значущості зазначена проблематика набуває в умовах зростання кількості сімейних спорів, пов'язаних із розірванням шлюбу, окремим проживанням батьків, визначенням способів участі у вихованні дитини, а також виконанням обов'язків щодо її утримання. У таких правовідносинах договір виступає не лише засобом індивідуалізації правового регулювання, а й ефективним інструментом попередження конфліктів. Разом із тим відсутність належної системності у законодавчому визначенні видів таких договорів, вимог до їх змісту, меж автономії волі сторін, підстав недійсності та порядку виконання зумовлює неоднорідність правозастосовної практики й ускладнює належний захист прав дитини. Отже, дослідження цієї теми має безпосереднє значення для формування науково обґрунтованої моделі

договірному регулюванню батьківських правовідносин, удосконалення норм сімейного законодавства та вироблення єдиних підходів судової практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

В результаті ознайомлення з дисертаційним дослідженням **Ірини Дмитрівни Вагіної** варто вказати на те, що сформульовані в ній наукові висновки та рекомендації мають належний рівень достовірності та обґрунтованості, які вимагаються від досліджень рівня доктора філософії. Вагіна І.Д. чітко і лаконічно визначила мету і завдання дисертаційної роботи. Для досягнення поставленої мети і реалізації завдань роботи дисертантка використала широкий спектр методів дослідження.

Текстовий виклад дисертаційної роботи має традиційну структуру і містить необхідні розділи: анотацію, вступ, три розділи результатів власних досліджень, висновки, список використаних джерел і додатки. Виклад матеріалу в дисертаційному дослідженні структурований та взаємопов'язаний між собою. В науковій роботі на підтвердження теоретичних положень використано судову практику, авторка висловлює власне бачення деяких питань, що свідчить про наукову спроможність самостійного опрацювання теми.

Отримані результати мають достатньо високий ступінь обґрунтованості. Дисертантка використала значну кількість наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, дослідила становлення проблематики, сформулювала самостійні висновки.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Вагіної І.Д. дає підстави стверджувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до робіт такого характеру.

Варто зазначити, що дослідження І.Д.Вагіної є детальним аналізом проблеми в сфері сімейних правовідносин, зокрема щодо договірному регулюванню сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми. **Заслужують на увагу такі пропозиції та висновки авторки:**

У параграфі 1.1 дисертанткою проведено ґрунтовне дослідження принципів договірному регулюванню сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми, розкрито наукові підходи та положення законодавця з цього питання.

Авторкою запропоновано визначення поняття договірному регулюванню сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми як форми правового саморегулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми, яка реалізується за допомогою договорів, що забезпечують унікальне регулювання таких відносин згаданими сімейно-правовими засобами.

Аргументованими є висновки дисертантки щодо визначення особливостей договорів укладених між матір'ю, батьком та дітьми: а) вони можуть регулювати будь-які питання сімейних відносин між батьками, малолітньою/неповнолітньою дитиною та/або повнолітніми сином/дочкою, крім випадків, коли таке регулювання суперечить інтересам дитини (слабкого суб'єкта сімейних правовідносин) та/або суперечить актам законодавства та/або не відповідає моральними засадами суспільства; б) при їх укладенні має дотримуватись пріоритетність прав/інтересів слабкого суб'єкта сімейних правовідносин

(дитини зокрема) над правами/інтересами інших суб'єктів сімейних правовідносин; в) суб'єктами означених договорів є батьки (мати та/або батько, які перебувають в шлюбі або ні), діти (малолітні та/або неповнолітні) та/або повнолітні син/дочка; г) коло сторін сімейного договору та коло суб'єктів сімейних відносин, які потрапляють в сферу його дії (регулювання) можуть не збігатися; д) договірне регулювання сімейних відносин між батьками та дітьми не має суперечити гарантіям, установленим сімейним законодавством, хоча й може суттєво доповнювати та розширювати їх.

У параграфі 2.1 проведено аналіз положень проекту Цивільного кодексу України (Кодексу приватного права), також досліджено положення цивільного законодавства зарубіжних держав, зокрема Французької Республіки, Федеративної Республіки Німеччина, Латвійської Республіки, Естонської Республіки, Чеської Республіки тощо.

Розроблені пропозиції щодо внесення змін до законодавства, що вказує на високий рівень наукового пошуку. Зокрема, можемо підтримати авторку щодо уніфікації та вдосконалення ч. ч. 1 та 2 ст. 109 Сімейного кодексу України для усунення можливості їх різного тлумачення та для нормативного визначення єдиного, в контексті завдань цієї норми, сімейного договору (його предмету, форми, вимог щодо нотаріального посвідчення), який подається до суду подружжям, які мають дітей, разом із заявою про розірвання шлюбу за спрощеною процедурою в порядку окремого провадження (параграф 2.1. стор.120).

На підтвердження теоретичного матеріалу авторка навела приклади судової практики, які додатково аргументують наведені наукові тези.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні результати дисертації висвітлено в 10 наукових публікаціях, зокрема: в 4 статтях у наукових фахових виданнях України, в 1 статті у науковому періодичному виданні держави Європейського Союзу й Організації економічного співробітництва та розвитку, а також у тезах 5 повідомлень на науково-практичних конференціях та круглому столі, що проводилися в Україні.

При цьому робота не позбавлена дискусійних положень, які потребують уточнення, зокрема:

1. Потребує додаткового обґрунтування доцільність запровадження в наукову термінологію категорії «слабкого (вразливого)» суб'єкта сімейних правовідносин (стор. 40–41). Також доцільно більш детально пояснити, яким саме чином «пріоритетність інтересів» таких осіб може бути реалізована в межах договірної регулювання сімейних відносин.

2. В дослідженні не згадано про можливість укласти договір між батьками в інтересах повнолітніх непрацездатних дітей. Цікавить позиція авторки, щодо необхідності виділяти такий договір в системі договорів, що укладаються між батьками та дітьми.

3. Поза увагою дослідниці залишилися питання відповідальності сторін за договором між матір'ю, батьком і дітьми у випадку неналежного виконання обов'язків за договором.

4. Доцільно було б розглянути більш детально питання впровадження міжнародного та європейського досвіду правового регулювання укладання

договорів між матір'ю, батьком та дитиною. На жаль, дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання укладання договорів між матір'ю, батьком та дитиною не отримало свого продовження у пропозиціях авторки щодо його імплементації, що було б особливо цінним та своєчасним в контексті євроінтеграційних процесів.

Зазначене не знижує високого наукового рівня дисертації. Здобувачка проявила самостійність у розробленні складної наукової проблеми, провела теоретичний аналіз і отримала вагомі наукові результати. Опубліковані наукові праці здобувачки відображають основні положення дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження **Вагіної Ірини Дмитрівни** на тему «Договірне регулювання сімейних відносин між матір'ю, батьком і дітьми», відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки сімейного права, а його авторка – Вагіна Ірина Дмитрівна заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка
професорка кафедри приватного права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидатка юридичних наук, доцентка

Ірина СЕРДЕЧНА